

VOLLE MAEN

Luc Hanegreefs

Clavis

(door Bert Anne-Marie Tassier)

OVER DE MAKER

Luc Hanegreefs (Olmen 1959) schrijft boeken voor jongeren én voor volwassenen. Hij studeerde Nederlands en Engels, algemene literatuurwetenschap en vertaalwetenschappen. Hij was journalist bij kranten als De Standaard en De Financieel-Economische Tijd, en bij de nieuwsdienst van VRT en VTM. Hij is een “anglofiel”, dat wil zeggen dat hij gek is op alles wat van over het kanaal komt en daarom is hij ook heel vaak in Groot-Brittannië te vinden! En anders is hij druk met schrijven, het opleiden van jonge journalisten en het geven van lezingen in scholen en bibliotheken. Andere boeken van deze schrijver: *Piratenconfituur*, *Het voordeel van vuile voeten*, *Galgenaas*, *De ring van Commodus* enz.

Hij zegt wel eens dat als hij in de Middeleeuwen geleefd had, een rondreizende verhalenverteller zou geweest zijn. Zijn boeken zijn een uitlaatklep voor zijn fantasie: “Ik vertel gewoon de verhalen die ik graag vertel en die zich in mijn hoofd aandienen. De ene keer zijn die voor kinderen, de andere keer voor een ouder publiek.” Het verhaal van Cornelis en Yao is verzonnen, maar berust wel op historische feiten. Hanegreefs dook in de archieven van het Nederlandse stadje Middelburg en vond er scheepsjournalen en de verslagen van chirurgijns. Middelburg was een VOC-stad, een haven voor de schepen van de “Vereenigde Oostindische Compagnie” en speelde dus een belangrijke rol in de slavenhandel.

De Volle Maen bestond niet echt, er was wel een schip met de naam de Zorg, dat buitgemaakt werd door de Engelsen en waarvan de stuurman een navigatiefout maakte. De bemanning liet toen de slaven verdrinken. En zo ging de fantasie van de schrijver aan het werk en bedacht hij dit boek.

1. VERHAAL

Korte inhoud

Het is oorlog tussen Nederland en Groot-Brittannië, De Volle Maen wordt gekaapt door Engelsen, die nu zelf aan de slaven willen verdienen en ze geven het schip een nieuwe naam: Moon. Dat is niet naar de zin van de bijgelovige scheepslui. Onder leiding van een Engelse kapitein, (die ooit zelf chirurgijn was en niet veel ervaring heeft) zal de Moon de slaven naar hun bestemming brengen: Jamaica. Daar zullen ze werken op de suikerrietplantages.

Op het eiland Jamaica zijn slaven onontbeerlijk om de suikerrietplantages te bewerken. De eigenaars worden er schatrijk van. Emily probeert de slaven zoveel mogelijk te helpen, net zoals haar overleden moeder dat deed. Dat maakt haar vader en haar neef Oliver, die later de plantage zal leiden, woedend. Want als je zacht bent voor slaven zijn ze niet bang voor je en zullen ze in opstand komen. Emily weigert en moet terug naar Engeland. De slaven willen haar vader vragen of ze kan blijven maar hij houdt koppig vol.

Cornelis liep van huis weg door een uit de hand gelopen ruzie. Hij wou zijn vader kwetsen door op een slavenschip aan te monsteren (p. 226), hij weet immers hoe zijn vader slavenhandel afkeurt. (p. 13) Op het schip heeft hij al langer hoe meer problemen met het ellendige lot van de slaven. Yao en hij leren elkaar beter kennen en kunnen elkaar soms helpen. De reis verloopt rampzalig, er is gebrek aan voedsel en drinkbaar water, er

breken ziekten uit en ook de kapitein wordt besmet. De wrede Stokes neemt het bevel over maar hij is zeker niet bekwaam. Als Yao ontdekt dat Stokes Māanu wil verkrachten valt hij hem aan. Cornelis kan nog net tussenbeide komen en Stokes wordt opgesloten. De stuurman maakt een fout: het vasteland is nog ver. Het drinkwater is bijna op, er is nog net genoeg voor de bemanning maar niet voor de slaven. Stokes weet de oplossing: zet de slaven overboord want de verzekering zal wel betalen en zo zijn het schip en de bemanning gered... Als Māanu ook in zee gegooid wordt springt Yao haar achterna. Cornelis kan hen redden en in een sloep hijsen. De Volle Maen zeilt weg en ze dobberen doelloos rond op de oceaan...

Het schip waarop Emily met haar zwarte meid Jubba naar Engeland vaart redt de sloep waarin Cornelis, Māanu en Yoa proberen te overleven. Ze keren terug naar Jamaica. Cornelis kan niet terug naar huis zolang het oorlog is. Hij zal later zelf de chirurgijn van het eiland worden. Pas zevenenzeventig jaar later zal hij over de gruwelijke moord op de slaven schrijven.

De cover

- Beschrijf de cover van dit boek (je ziet de zee, een boot, een gebalde vuist en een zware ketting.)
- Wat dacht je toen je de titel las? Een typfout, of had je meteen door dat het oud Nederlands is? Dan weet je dus dat het een historisch verhaal is. Dat het speelt in een tijd dat men die spelling gebruikte.
- Beschrijf de cover en vertel wat je erbij voelt.
- Waarover zou dit boek kunnen gaan? Past de cover bij dit verhaal?
- Kun je een andere illustratie bedenken?

Kijk dan eens naar de achterkant.

- Lees je altijd wat er op de achterkant staat? Daar staan meestal een korte inhoud op. Waarom doet de uitgever dat?
- Is het om je nieuwsgierig te maken? Of is het om je een idee te geven of dit wel een boek voor jou is?

In grote letters staat er ook: EEN FICTIEF VERHAAL MET EEN HISTORISCHE ACHTERGROND enz.

- Wat is dat 'fictief'? (Verzonnen of bedacht.)

Het is dus niet echt gebeurd. De schrijver heeft het verzonnen, maar wel met een historische achtergrond, dat wil zeggen dat het te maken heeft met gebeurtenissen uit het verleden. En die zijn wel echt gebeurd. Als je dit soort boeken leest heb je twee vliegen in één klap: een mooi en spannend verhaal én je leert er een boel geschiedenis bij.

- Lees je dat soort boeken graag?

Personages

Cornelis Drijfhout, (zijn leeftijd wordt niet genoemd, waarschijnlijk is hij een jaar of veertien)

de zoon van een predikant in Middelburg die slavenhandel verafschuwt. Hij is na een fikse ruzie weggelopen van huis en monstert aan op de Volle Maen, een schip dat slaven moet gaan halen in Afrika. Zijn oom Ernst had hem namelijk verteld dat je dan prachtige avonturen kon beleven. Hij is een van der scheepsmaatjes maar omdat hij handig en verstandig is wordt hij het hulpje van de chirurgijn (de scheepsdokter). Al gauw merkt hij dat zijn oom gelogen heeft: de slaven zijn geen mensen maar koopwaar en ze worden onmenselijk behandeld.

- Kun je het karakter van Cornelis beschrijven?
 - Hij is slim en leergierig, op het eind van het boek is hij zelf een arts.
 - Hij is goedgelovig, een beetje naïef. Hij geloofde de opschepperige verhalen van oom Ernst. (p.12 – p.17-18) “...je oom is een verdomde leugenaar.”
 - Hij is dapper, maar hij is geen vechtersbaas al durft hij wel te vechten en krijgt dan zo'n dreun op zijn neus waardoor hij een hele tijd niets kan ruiken. Eigenlijk komt dat goed van pas want een slavenschip stinkt verschrikkelijk... (p.10 – p.22)
 - Hij heeft een goed hart, als hij merkt hoe de slaven behandeld worden is hij verontwaardigd.

Yao woonde in een dorpje in Afrika. Zijn vader is goudsmid. Hij moet voor de koning (de ashantehene) een juweel maken maar als het af is beschuldigt die hem dat hij minderwaardig goud gebruikt heeft. Om hem te straffen worden Yao en zijn zus Māanu als slaven verkocht. Yao kan ontsnappen maar gaat later toch mee aan boord van het slavenschip om dicht bij Māanu te zijn. Omdat hij een beetje Engels spreekt wordt hij de persoonlijke bediende van de kapitein. Ook Yao is dapper en vindingrijk. Later zal hij opzichter worden op de plantage van Emily.

- Is er veel verschil tussen beide jongens, behalve hun huidskleur?

Emily is de dochter van een wrede suikerrietplanter op Jamaica, zij probeert het lot van de slaven te verzachten. Haar vader is ervan overtuigd dat haar moeder door de schuld van de slaven omgekomen is.

Verder: De bemanning van het schip, kapitein, chirurgijn, Stokes de Engelse zeeman, de matrozen zoals de bijgelovige Deen, de scheepsjongens Adam en Adriaan...

De vader van Emily, haar neef Oliver, de slaven Jubba, Joseph, Sambo...

De ouders van Yao, zijn zus Māanu...

Structuur

In dit boek lopen drie verhaallijnen door elkaar en krijg je dus drie vertelperspectieven:

1. De belevenissen van Cornelis, lees je in de brieven aan zijn vriend Klaas, en de hoofdstukken over het leven aan boord.
2. De belevenissen van Yao, de zwarte slaaf
3. Het verhaal van Emily op het eiland Jamaica.

Er wordt extra aandacht besteed aan Cornelis door de brieven die hij schrijft aan Klaas.

- Wat denk je als je de laatste zinnen leest? Is het boek helemaal door Cornelis geschreven en heeft hij dus goed geluisterd naar de verhalen van Yao en Emily?

Tijdslijn

Het boek begint in 1782, aan boord van het slavenschip de Volle Maen.

De eerste brief van Cornelis aan zijn vriend Klaas is van 2 januari.

De laatste brief is van 26 juni 1782, vijf maanden later dus.

Het boek eindigt in 1829, in Jamaica waar de drie hoofdpersonen al 47 jaar wonen.

Locatie van het verhaal

- Waar speelt het verhaal zich af?
 - Aan boord van het schip Volle Maen
 - In het dorpje van Yao
 - Aan de Afrikaanse westkust, de Goudkust, nu Ghana
 - In Jamaica op de plantage van Emily's vader

Er is jammer genoeg geen kaart waarop je de vaarroute van de slavenschepen kunt volgen. De juryleden kunnen in een atlas de plaatsen opzoeken waar het verhaal zich afspeelt:

- Middelburg in Nederland,
 - De westkust van Afrika, Ghana
 - Jamaica
- Vaak staan in historische boeken landkaarten, vind je dat interessant? Helpt het je om het verhaal beter te volgen?

Einde

Het boek eindigt met dezelfde paragraaf waarmee het begon: "Kijk uit, Adam!"

- Waarom schrijft Cornelis dit boek? (Hij wil dat de moord op de slaven bekend wordt.)
- Waarom heeft hij zo lang gezweven? (De kapitein van de Henri heeft het verboden. De schande mag niet bekend worden. (p. 239))

Stijl

De taal is volwassen, beschrijvend, eerder sober. Korte nuchtere zinnen zonder veel uitweidingen.

Juryleden kunnen bijvoorbeeld hardop p. 224 voorlezen, waarin beschreven wordt hoe Cornelis Yao en Māanu redt.

- Wat voel je als je dit leest? Spanning, angst, opwindend?
- Heeft de schrijver de juiste toon te pakken? Zie je het allemaal voor je?

Dit is een 'journalistieke aanpak' het is een verslag (de schrijver is dan ook een journalist). Door de zakelijke toon

en objectieve beschrijvingen kan je niet afgeleid worden door details.

- Zou je dit op een andere manier kunnen vertellen? Met meer details of gedetailleerde beschrijvingen van de gevoelens van de personages? Zo ja: maakt dat het verhaal beter?

2. VERWERKING

Thema's

Geweld

Dit boek gaat over een kwalijke periode in de geschiedenis: de slavenhandel. Bovendien speelt het zich af aan boord van een schip met allemaal ruige mannen. Dan kun je niet kleinzerig zijn. Het is dan ook een gewelddadige tijd waarin Cornelis en Emily leven. De schrijver gaat dat niet uit de weg.

Hoofdstuk 1 begint al meteen met een gevecht tussen de scheepsjongens dat heel realistisch beschreven wordt. Het zet de toon voor de rest van het boek. Matrozen gaan snel met elkaar op de vuist. De slaven worden onmenselijk behandeld, op het schip als op de plantages. Een mensenleven is niet veel waard. "In het slechtste geval verliezen we enkel een scheepsjongen." (p. 203) Maar ook de Afrikaanse koning is wreed en onrechtvaardig. (p. 28)

Er is ook sprake van seksueel geweld: de vader van Emily en haar neef Oliver misbruiken de slavinnen. Het dienstmeisje Jubba heeft een kind: "Zijn gezichtje een kleur waarin Engeland en Afrika elkaar ontmoeten." (p. 41)

"...het gebeurde wel vaker dat een matroos een meisje uit de groep pikte." (p. 131)

"Ik was de slavin van een Engelsman, tot hij mij beu werd en mij weer verkocht..." (p. 131)

Slavernij

Slaven waren goedkope werkrachten op de plantages van rijke handelaren. Van slavenhandel kon je rijk worden "... alle hoge heren in Middelburg die maar niet genoeg konden krijgen van de slavenhandel" (p. 72)

"... de matrozen waren niet te spreken over de hebzucht van de officieren. Ze zetten onze levens op het spel om nog meer slavengeld te verdienen." (p.81)

- Wat wist Cornelis over slaven en de slavenhandel?

Hij kende alleen de verhalen van zijn oom Ernst: "Slaven zijn handelswaar," zei hij altijd. Hoe meer van hen de overtocht overleven, hoe groter de opbrengst. Daarom behandelen we hen zo goed mogelijk. (...) Ze hebben niets om over te klagen." (p. 12)

Al snel merkt hij dat het allemaal leugens waren: "... je oom is een verdomde leugenaar." (p. 18)

Cornelis merkt al gauw dat slaven onmenselijk behandeld worden en hoe over hen gedacht wordt.

Kun je voorbeelden vinden? :

p. 16. De matrozen zien onverschillig toe hoe zwarten verdrinken.

p. 20: "Die verdomde zwarten stinken uren in de wind."

p. 46: "Die zwarte duivels zijn allemaal dieven en bedriegers."

- In het begin gelooft Cornelis dat ook. Kun je aangeven hoe hij evolueert in zijn visie op de zwarten?

In het begin is hij naïef, hij is heel benieuwd naar de slaven (p. 10).

Gaandeweg verandert hij:

p. 225 "Hij had nooit gedacht dat slaven ook konden huilen.

p. 227: "De zwarte slaven waren helemaal niet anders dan de blanke matrozen, besloot hij. " enz.

De meeste zeelieden beschouwen de slaven als handelswaar, het zijn geen mensen.

Maar sommigen hebben medelijden en tonen afschuw voor de slechte behandeling. Zoals de chirurgijn en de scheepsjongen Adriaan (p. 69): "Die arme kerels zijn even vergeten dat ze niet meer in Afrika zijn..."

- Wat weet jij over slavenhandel?

Slavernij is een vorm van onvrijwillige dienst waarin een persoon wordt behandeld als eigendom van een ander persoon. Slavernij is officieel afgeschaft maar evengoed gebeurt het nu nog. Er zouden in 2016 wereldwijd 45 miljoen slaven zijn, o.a. in India, Pakistan, China maar ook in Europa en in het Midden-Oosten.

Naar schatting tien miljoen kinderen werken als slaaf in steengroeven, tapijtfabrieken en cacaoplantages.

- Hebben de juryleden erover geleerd op school? Hebben ze erover gelezen?

De gevolgen van slavenhandel zijn nog steeds voelbaar – racisme, discussie over Zwarte Piet, Oerwoudgeluiden op voetbalvelden.

- Vind jij het normaal dat mensen op die manier behandeld worden?
- Kun je begrijpen dat gekleurde mensen daaronder lijden?

EXTRA TITELS

Het eerste boek waarin een zwarte de hoofdrol kreeg is waarschijnlijk *De negerhut van Oom Tom* door Harriet Beecher Stowe uit 1852. Ze beschreef het leven van Amerikaanse slaven en het boek was een enorm succes. Het speelde dan ook een grote rol in de afschaffing van de slavernij.

De laatste jaren zijn er heel wat boeken verschenen over die zwarte bladzijde in de geschiedenis, bijvoorbeeld:

Slaaf kindje slaaf en *Hoe mooi wit ik ben*, allebei van Dolf Verroen

De reis van Syntax Bosselman / Arend van Dam

De slavenring / Simone van der Vlugt

Lara en Rebecca / Kathleen Vereecken

Juryleden kunnen online op de KJV-boeken reageren.

Ga naar www.kjv.be, klik op 'Welke boeken moet ik lezen' en dan op de groep en het boek in kwestie.